

Concise Glossary and Concordance”) (str. 2305–2389) te indeks karata (“Index to Maps”) (str. 2390–2392), kao i same karte (“Maps”) (str. 2393–2408).

NRSV Cultural Backgrounds Study Bible djelo je u kojem se susreću akademija i Crkva, tj. akademska teologija i vjernici laici. Prosječan vjernik možda nije upoznat sa serijom knjiga *The Lost World Series* autora Johna Waltona ili možda nikada nije pročitao ni jedan biblijski komentar Craiga S. Keenera, ali ovakve Biblije za proučavanje nude vjernicima pristup kvalitetnim teološkim materijalima u formi koja nije složena niti izgleda prijeteće, posebice ako su skeptični prema teologiji kao akademskoj disciplini.

No proučavanje Biblije, koje uzima u obzir kulturološki kontekst, važno je i potrebno za biblijsku pismenost. Biblija je istovremeno i božanska i ljudska knjiga budući da je Bog govorio preko ljudi. Stoga, ako želimo ispravno i cjelovito razumjeti što je Bog rekao u svojoj Riječi, moramo upoznati „ljudе“ preko kojih je govorio. U protivnome, neminovno je da ćemo izvornog „čovjeka“ zamijeniti suvremenim i početi Bibliju tumačiti kroz naočale suvremene kulture, konteksta, svjetonazora, pitanja, iskustva itd. To će pak rezultirati nerazumijevanjem ili iskrivljavanjem Božje riječi, ili pak površnim razumijevanjem.

NRSV Cultural Backgrounds Study Bible je knjiga koja bi trebala biti dio privatnih kao i crkvenih knjižnica. Riječ je o hvalevrijednom alatu koji promiče biblijsku pismenost budući da Biblija, kao što je ova, nastoji čitatelja upoznati s prostorom i vremenom unutar kojih su se odigrali biblijski događaji. Waltonovo poznavanje Bliskog istoka, kao i Keenerovo poznavanje židovske kulture, ali i grčko-rimskog svijeta unutar kojeg su se odigrali novozavjetni događaji, predstavljaju kvalitetan i poželjan izvor za sve ljubitelje Božje riječi.

Ervin Budiselić

Stanko i Ljubinka Jambreč

Biblija, brak i obitelj

Izvori: Osijek, 2020., str. 144.

Knjiga pod naslovom *Biblija, brak i obitelj*, autora Ljubicke i Stanka Jambreka, objavila je nakladnička kuća Izvori iz Osijeka 2020. godine. Susrećući se s nedostatkom stručne literature na hrvatskom jeziku, koje se bave tematikom kršćanskog braka iz biblijske perspektive pisanih iz pera domaćih autora, uočena je praktična potreba izdavanja upravo ovakvog djela. Želja autora bila je da se upotpuni praznina u objavljivanju kršćanskih knjiga koje se bave tematikom savjetovanja, braka i obitelji temeljenih na biblijskim načelima kao doprinos razvoja evanđeoskoga kršćanstva

Knjiga je prvotno trebala sadržavati osam poglavlja, ali stjecajem okolnosti i bolesti oboje autora te iznenadne smrti Ljubinke Jambrek, svjetlo je dana ugledalo tri poglavlja. Sadržaj je prvotno objavljen u obliku nekoliko članaka u evandeoskom časopisu *Kairos*, dok su u ovoj knjizi doživjeli neznatne preinake i dopune, a zajedno s uvodnim poglavljem i završnim poglavljem, kao zbir pitanja, objedinjene su u knjigu i jednu preglednu cjelinu.

U prvom uvodnom poglavljju autori progovaraju o važnoj biblijskoj istini da *sve ima svoje vrijeme*. Napominje se da svako vrijeme za sobom donosi promjene, što je za kršćane za njihovo dobro, jer pridonosi njihovu duhovnom rastu. Kršćani su pozvani na mudar život, a to znači da u svakom dobu i vremenu trebaju razmotriti kako žive, iskorištavajući svoje vrijeme i uviđajući što je volja Gospodnja. Mudar čovjek ima strahopoštovanje prema Bogu i Njegovoj riječi. Vrijeme, koje svaki pojedinac ima za život na zemlji je kratko, stoga mudar čovjek uviđa što je volja Božja i podređuje se njegovoj Riječi, iskorištavajući dobiveno vrijeme da proslavi Gospodina.

U drugom poglavljju autori govore o Bibliji i njenoj ulozi u svakodnevnom životu kršćanina. Biblija je riječ Božja koja ima stvaralačku moć. Ona je životodajna i nadahnjujuća te spasonosna. Iako je Biblija najprodavanija, najprevođenija i najčitanija knjiga svih vremena, autori postavljaju pitanje kako je moguće da u zemlji, u kojoj se više od osamdeset posto stanovnika izjašnjava kršćanima, ima tako malo plodova poslušnosti riječi Božjoj u praktičnom osobnom životu, u obiteljima i brakovima, u poslovanju, Crkvi, obrazovanju, kulturi i društvu u cjelini. Kršćanima je potrebna moć stvaralačke riječi Božje kako bi živjeli svetim i Bogu ugodnim životom, vršeći njegovu volju. Da bi kršćani imali mir i radost u životu te uživali u Božjim blagoslovima, autori napominju kako je najvažnije poznavati Boga i vršiti njegovu volju u poslušnosti. Poznavanje Božje volje kršćanima je smjerokaz u životu jer jedino je Bogu poznata budućnost svakog čovjeka. Biblija je neophodna za održavanje duhovnog života i stoga autori napominju da je nemoguće biti kršćanin bez barem djelomičnog poznavanja i spremnosti vršenja volje Božje. Svrhovito čitanje i proučavanje Biblije u životu vjernika podrazumijeva iskustvo spasenja po Isusu Kristu, odnos s Bogom, voljnost nasljedovanja Isusa Krista, spoznaju grešnosti i voljnost pokornosti Bogu. Božja riječ uspostavlja, obnavlja i utvrđuje čovjekova vjerovanja vrijednosti i stavove. Utječe na promjenu karaktera, odnosa i ponašanja vjernika koje treba biti na proslavu i hvalu Božju. Autori potiču čitatelja da u svome životu primjeni nekoliko važnih savjeta:

1. Približiti se Bogu sa spremnošću poslušnosti u svim životnim situacijama.
2. Čitati i proučavati Bibliju sa svrhom pronalaženja i vršenja Božje volje.
3. Moliti za mudrost i snagu za vršenje Božje volje.
4. Izbjegavati griješiti, a kada je već grijeh učinjen, prihvatiti opomenu iz Svetoga pisma, priznati ga, tražiti oprostjenje i biti spreman mijenjati se.

Božja je riječ duhovna hrana, potrebna za svakodnevni sveti život. Stalnim čitanjem i razumijevanjem Božje riječi, jasnije se čuje Božji glas i spoznaje njegova volja, zaključuju autori.

U trećem poglavlju govori se o evanđeoskom kršćanstvu i obitelji. Autori smatraju da je evanđeosko kršćanstvo u Hrvatskoj još uvijek pod velikim utjecajem svjetskoga konzervativnog evanđeoskog kršćanstva iako je proces usvajanja protestantskih liberalno teoloških i svjetovnih stavova, vrijednosti i vjerovanja sve vidljiviji. Smatraju da evanđeoski kršćani u Hrvatskoj, iako se pozivaju na reformacijsko načelo „samo Sveto pismo“, ne pridaju dovoljno pažnje biblijskim načelima u odgoju i pripremama za brak, bračnom i obiteljskom življenju, odgoju djece i brige za starije osobe. Izvršavanje Božje volje temeljno je za odnose unutar braka i obitelji. Bog je uspostavio brak kao instituciju između biološkog muškarca i biološke žene kako bi bila omogućena prirodna reprodukcija. Biblija jasno progovara protiv homoseksualnih praksi. Brak je čvrsti, obvezujući dogovor koji uključuje savez pred Bogom okrunjen ljubavlju. Autori napominju da je brak savez u kojemu je Bog svjedok međusobnim obećanjima. Pozivajući se na Kristove riječi iz Evanđelja po Mateju (Mt 19,6), napominje se da je Bog taj koji spaja dvije jedinice u „jedno tijelo“. To je trajna, doživotna zajednica između muškarca i žene u kojoj se jedan drugome zavjetuju na vjernost i odanost. Autori su stava da je razvod braka suprotan Božjoj volji i riječi. No ako jedan od supružnika umre, drugi je slobodan ponovo stupiti u brak. U poglavlju se daju praktični savjeti oko priprema za brak, uloge muža i žene u obitelji, odgoju djece i odnosa roditelja prema njima i obrnuto. U knjizi se progovara i o stalno aktualnoj temi seksualnih odnosa prije i izvan braka. Govoreći o seksualnoj nemoralnosti, autori podsjećaju da Sveto pismo osuđuje svaku seksualnu nemoralnost jer spolni grijeh prije braka uništava odnose, dok u braku potkopava temelj obiteljskog života i jedinstvo bračnog odnosa. Autori su podijelili s čitateljem vrijedne biblijsko-teološke smjernice za odgoj i jačanje braka i obitelj kroz tri točke: uspostavom života na temeljima Božje riječi, uspostavom biblijskog autoriteta u braku i obitelji, uspostavom obiteljskih prioriteta.

U sljedećem poglavlju autori progovaraju o odgoju djece u evanđeoskom obiteljskom ozračju i primjeni biblijskih načela u obitelji. Evanđeosko obiteljsko ozračje ostvaruje se pod utjecajem Božje prisutnosti, čitanjem i vršenjem Božje riječi, ljubavlju između roditelja, proslavljanjem Boga i molitvom. Autori naglašavaju temeljne biblijske smjernice za Bogu ugodan odgoj djece. Na prvome je mjestu to strah Gospodnji koji je škola mudrosti. Slijedi napatuk da se djeca odgajaju u Gospodnjoj stezi i poučavanju, a ne da se djeca ogorčuju. Ona trebaju poštovati svoje roditelje. Roditelji se pozivaju biti sol i svjetlo svijetu, oslanjati se na Božju milost i izgrađivati prijateljske odnose s djecom. Svaka je kršćanska obitelj u isto vrijeme i kućna crkva. Kao što proslavljanje Boga u crkvi uključuje štovanje, slavljenje, pjevanje, Riječ i molitvu, tako bi i obiteljsko bogoštovlje trebalo

uključivati navedene elemente u jednom opuštenijem ozračju. Osobni odnos roditelja s Bogom u ovakvim zajednicama dolazi do izražaja na svjedočanstvo svojoj djeci, zaključuju autori. Na završetku poglavlja, ističe se stalna potreba molitve za djecu da u svojoj slobodi izaberu put Gospodnji kako bi pronesli Božju slavu do nakraj zemlje.

U završnom poglavlju dana su praktična pitanja na koja evanđeoski kršćani trebaju odgovoriti prije stupanja u brak. Za kvalitetan budući brak, iznimno je važan zajednički dogovor oko rješenja pojedinih pitanja. Sugestija je autora da kroz pitanja par najprije prođe pojedinačno pa zatim zajednički, promišljajući o primjeni, moleći se zajedno na temelju riječi Božje koja ih izravno i neizravno upućuje na Božju volju za brak. Općenito, pitanja se odnose na duhovnost, životne ciljeve, bračni zavjet i očekivanja, posao, zajednički život.

Knjigu *Biblija, brak i obitelj* preporučujem u prvom redu kršćanskim parovima koji se pripremaju za brak, ali i onima koji već imaju godine bračnog staža. Autori su svojim praktičnim savjetima i pitanjima potaknuli rješavanje potencijalnih nesuglasica prije negoli se one pojave. To se posebno odnosi na problematiku odgoja djece i života u obitelji. Vrijedno se držati savjeta da je uspostava obiteljskih prioriteta izuzetno značajna. Na temelju Biblije, na prvom je mjestu ljubav i odnos prema Bogu, a tek onda odnosi prema bližnjima. Autori ističu da evanđeoski kršćani nastoje svoje prioritete u životu određivati prema važnosti u odnosu na vječnost. Stoga, prvi na ljestvici prioriteta je odnos s Bogom, slijedi odnos sa suprugom, odnos s djecom pa tek na četvrtome mjestu je služenje u crkvi. Slijede prijatelji i rodbina, društvo itd. Navedene smjernice pomažu da svaki član u obitelji uči funkcionirati u Božjem autoritetu, tvoreći pobožan, ozbiljan i blagoslovljen dom, dok su pokorna djeca pokazatelj autoriteta i Božjeg prebivanja s vjernikom, zaključuju autori. Život obitelji evanđeoskih kršćana u široj društvenoj zajednici zahtijeva kontinuirane duhovne napore i svakodnevno prihvaćanje duhovnih standarda u svim područjima življenja i djelovanja. Da bi brak i obitelj bili primjerom svetog i pobožnog života, potrebno je kontinuirano stupnjevito oblikovanje karaktera koji će biti pod utjecajem Božje riječi i djelovanja Duha Svetoga.

Danijel Časni